

Gościwit Malinowski

ORCID: 0000-0003-2159-4154
Uniwersytet Wrocławski

Fryderyk Kazimierz Wolff SJ (1643–1708) i Tomasz Dunin Szpot SJ (1644–1713) – polscy jezuici jako pośrednicy kulturowi w czasach poselstwa cara Piotra I do Europy (1697–1698)¹

Frederick Casimir Wolff SJ (1643–1708) and
Thomas Dunin Szpot SJ (1644–1713) – Polish
Jesuits as Cultural Mediators during the Time of
Tsar Peter I's Embassy to Europe (1697–1698)

Abstrakt

Wielkie poselstwo cara Piotra I Aleksiejewicza Romanowa, czyli podróż dyplomatyczna do Europy Zachodniej, miało miejsce między 9/10 marca 1697 r. a 25 sierpnia 1698 r. Towarzyszyła mu szeroko zakrojona aktywność innych moskiewskich dyplomatów, jak np. Borysa Szeremietiewa. Już w marcu 1698 r. odwiedził Wiedeń, gdzie otrzymał listy polecające do Fryderyka Kazimierza Wolffa SJ, cesarskiego dyplomaty, wywodzącego się

1 Praca naukowa dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa”, nr projektu NdS/531051/2021/2022, nazwa *Chiny i ich sąsiedzi w dziele „Historia Sinarum” polskiego jezuitę Tomasza Szpota Dunina (1644–1713)*, kwota dofinansowania 1 000 000 zł, całkowita wartość projektu 1 000 000 zł.

z Rzeczypospolitej, a konkretnie z senatorskiego rodu z województwa inflanckiego. Ojciec Wolff zalecał przyjęcie w Rzymie Szeremietiewa, rzekomo skłonnego do unii, przez jakiegoś jezuitę znającego język słowiański. W ten sposób skrzyżowały się drogi moskiewskiego dyplomaty z ojcem Tomaszem Duninem Szpotem. Ten zostawił relację opisującą wizytę i audiencje Szeremietiewa w Rzymie, w których generał zakonu Tirso González de Santalla podsuwał moskiewskiemu dyplomacie jako dary polskie manuskrypty przygotowane przez Szpota na temat misji w Japonii czy postanowień soborów powszechnych Kościoła katolickiego. Relacja ta przedstawia również pobyt Piotra I w Wiedniu, podczas którego – dzięki możliwości porozumiewania się w języku polskim – pomiędzy ojcem Wolffem a carem wytworzyły się więzy szczególnej zażyłości.

Słowa kluczowe: Piotr I, Borys Szeremietiew, Tomasz Szpot Dunin, jezuita, Rzym

Abstract

The Great Embassy of Tsar Peter I Alexeyevich Romanov, or the diplomatic journey to Western Europe, took place between March 9/10, 1697, and August 25, 1698. It was accompanied by the extensive activities of other Muscovite diplomats, such as Boris Sheremetev. As early as March 1698, he visited Vienna, where he received recommendation letters to Frederick Casimir Wolff SJ, an imperial diplomat originating from the Polish-Lithuanian Commonwealth, specifically from a senatorial family from the Inflanty Voivodeship. Father Wolff recommended in Rome the reception of Sheremetev, supposedly inclined towards the union, by a Jesuit knowledgeable in the Slavic language. In this way, the paths of the Muscovite diplomat and Father Thomas Dunin Szpot crossed. Szpot left an account describing Sheremetev's visit and audiences in Rome, during which General of the Order Tirso Gonzalez de Santalla offered the Muscovite diplomat as gifts Polish manuscripts prepared by Szpot on topics like the missions in Japan or the decrees of the ecumenical councils of the Catholic Church. This account also portrays Tsar Peter I's stay in Vienna, where special bonds of intimacy developed between Father Wolff and the Tsar, thanks to their ability to communicate in Polish.

Keywords: Peter I, Boris Sheremetev, Thomas Szpot Dunin, Jesuits, Rome

Wielkie poselstwo cara Piotra I Aleksiejewicza Romanowa, czyli podróż dyplomatyczna do Europy Zachodniej, miało miejsce między 9/10 marca 1697 r. a 25 sierpnia 1698 r. Odwiedził on kraje nadbałtyckie, Holandię, Anglię, ziemie cesarstwa rzymskiego oraz Rzeczypospolitej. Do Wiednia

Piotr I wjechał 26 czerwca 1698 r., zaś miasto opuścił 28 lipca. Prowadził tam nieudane w sumie negocjacje, mające odwieść cesarza Leopolda I od zawierania pokoju kończącego wieloletnią wojnę z Portą Otomańską². W podobnym czasie po Europie Zachodniej i krajach śródziemnomorskich podróżował wysłannik cara Borys Szeremietiew (1652–1719), który odwiedził także Rzym, gdzie miał rozeznaczyć możliwości zorganizowania carskiej wizyty³. Ta jednak nie doszła do skutku, gdyż z Wiednia Piotr I postanowił wracać już do Moskwy na wieść o wybuchu powstania strzelców, inspirowanego przez Zofię Aleksiejewną, siostrę cara⁴.

Do Rzymu udawał się Szeremietiew z Wiednia jeszcze w czasie, gdy sam car przebywał w Anglii⁵. 9 marca 1698 r. o. Fryderyk Wolff SJ wystosował z Wiednia pismo anonsujące wizytę moskiewskiego dyplomaty generałowi zakonu jezuitów Tirsowi Gonzálezowi de Santalla. W piśmie tym czytamy m.in.:

Aderit Romae generalissimus Moscoviticus Boris Petrowicz Scheremetef dictus, vir inter suos summus, (...) mihi confidentissimus (...). Optimum foret, si quispiam ibi pater esset linguae sclavonicae gnarus, qui illum saepe accederet, de rebus divinis cum illo collocuturus. Maxima spes est illum, sed occultissime, una cum suo primo servo seu mareschallo Alexio Kurbatowski, ad unionem reducendi⁶.

Oczywiście nadzieje na przyjęcie unii przez Szeremietiewa czy jego utalentowanego chłopę pańszczyźnianego Andrieja Kurbatowa (1663–1721), w przyszości jednego z głównych specjalistów od finansów państwa Piotra I, okazały się płonne, zapewniły jednak moskiewskim dyplomatom życzliwe przyjęcie w Rzymie i na Malcie, w siedzibie rycerskiego

-
- 2 Jan Hennings, „The Semiotics of Diplomatic Dialogue. Pomp and Circumstance in Tsar Peter I's Visit to Vienna in 1689”, *The International History Review* 30/3 (2008): 515–544.
 - 3 Więcej na temat Borysa Szeremietiewa zob. Franciszek Sielicki, „Borys Szeremietiew (1652–1719). Pierwszy filokatolik rosyjski”, *Roczniki Humanistyczne* 37-38/7 (1989–1990): 7–25.
 - 4 Paweł Krokosz, „Od sprzedawcy pierożków do generalissimusa. Zawrotna kariera Aleksandra Mienszykowa”, *Perspektywy Kultury* 24/1 (2019): 150.
 - 5 O pobycie Piotra I w Anglii zob. Leo Loewenson, „Some Details of Peter the Great's Stay in England in 1698: Neglected English Material”, *The Slavonic and East European Review* 40/95 (1962): 431–443.
 - 6 „Lettre du P. Frédéric Wolf au P. Thyse Gonzalez, général de la Compagnie de Jésus, en date de Vienne, le 8 mars 1698”, w: *Études de théologie, de philosophie et d'histoire*, t. 2, (Paris: Julien, Lanier, Cosnard et Ce, Editeurs, 1857), 505; zob. także Friedrich Dukmeyer, *Korbs Diarium Itineris In Moscoviam Und Quellen* (Berlin: Matthiesen Verlag, 1909), 173.

zakonu joannitów. Ojciec Wolff okazał się kolejnym europejskim dyplomatą, którego zwiodły czynione przez reprezentantów Moskwy mgliste obietnice dotyczące zawarcia jakiejś unii między wyznaniaми.

Generał zakonu potraktował poważnie zalecenie o Wolffa, żeby do przyjęcia Szeremietiewa w Rzymie skierować jezuitę znającego język słowiański. Wybrano do tego zadania Tomasza Dunina Szpota (1644–1713), penitencjariusza w bazylice św. Piotra⁷. W Archiwum Rzymskim Towarzystwa Jezusowego (ARSI) zachowała się jego *Brevis Relatio, quae Romae, et alibi tam Magno Duci Moschoviae quam eius Principibus in eorum Peregrinatione exhibita fuerunt, ad gloriam Dei promovendam A[nn]o 1698*, w której przedstawia on zarówno wizytę Szeremietiewa w Rzymie, jak i doniesienia jezuitów wiedeńskich o pobycie w stolicy cesarstwa samego cara Piotra I⁸.

Jak zanotował Szpot, Szeremietiew został przyjęty na audiencji generalnej przez papieża Innocentego XII, wielokrotnie był również podejmowany przez generała zakonu i innych ojców jezuitów. Otrzymał w darze:

vultum Christi, alias Veronicam, propagatae in Japonia sanctae fidei catholicae, et martyriorum pro ea toleratorum, factum eo tempore ad preces ipsius in lingua polonica, quae est affinis moschoviticae, et collectum ex historia japonica P. Bartoli, labore unius patris Poloni poenitentiarum ad S. Petrum; compendium item conciliorum oecumenicorum octo, quae Moschi non habent (ubi de processione Sancti Spiritus, de prymatu Pontificis Romani, et de paschale celebrando, in quibus ut Graeci, ita et Moschi a nobis dissentiunt), scriptum ab eodem Patre, in lingua polonica⁹.

Autor tej relacji pisze o sobie samym bezosobowo „unius patris Poloni poenitentiarum ad S. Petrum” – „jednego ojca Polaka penitencjariusza u św. Piotra” czy „ab eodem Patre” – „przez tego samego ojca”. Jest nim Tomasz Szpot – autor dwóch prac spisanych w języku polskim, bliskim

7 Jedyny jak do tej pory artykuł biograficzny poświęcony postaci Tomasza Szpota Dunina napisał Robert Danieluk, „Konfesor i pióro. Tomasz Ignacy Szpot Dunin, polski historiograf jezuickiej misji w Chinach”, w: *Iesuitae in Polonia – Poloni Iesuitae. Piśmiennictwo łacińskie czasów nowożytnych*, red. Jarosław Nowaszczuk (Szczecin: „Volumina.pl”, 2017), 75–108.

8 Archivum Romanum Societatis Iesu (zw. dalej ARSI), Pol. 81 (Epistolae Provinciae Poloniae et Lituaniae 1586-1785), nr 133; „Courte relation de ce qui est arrivé au tsar de Moscovie et aux seigneurs de son pays, pendant leurs voyages à Rome et autres lieux en 1698, rédigée par le P. Ignace Szpot, polonais, pénitencier à Saint-Pierre du Vatican”, w: *Études de théologie, de philosophie et d'histoire*, t. 2 (Paris: Julien, Lanier, Cosnard et Co, Editeurs, 1857), 505–508.

9 ARSI, Pol. 81, nr 33; „Courte relation”, 507.

językowi moskiewskiemu, jak sam stwierdza. Pierwsza z nich to wypis z *Il Giappone, parte seconda dell'Asia* w pięciu tomach autorstwa Daniella Bartolego, opublikowanego w 1660 r. w Rzymie. Możliwe, że to właśnie te wypisy w języku polskim posłużyły później alumnom kolegium grodzieńskiego do wystawienia w 1714 r. sztuki na temat Japonii, opartej na tekstach Dunina Szpota. Drugie to wykaz ustaleń ośmiu soborów ekumenicznych. W owym czasie prawosławni nie uznawali postanowień aż dwunastu soborów uznawanych przez Kościół katolicki (od VIII – konstantynopolitańskiego IV z lat 869–870, po XIX – trydencki z lat 1545–1563), tak więc dokumenty czterech z nich zostały uznane za mało istotne z powodów doktrynalnych i nieprzełożone na język polski, aby mógł się z nimi zapoznać sympatyzujący rzekomo z unią przybysz z Moskwy. W obu przypadkach mamy do czynienia z jakimiś wyborami przygotowanymi przez Tomasza Dunina Szpota, pozostającymi jednak w rękopisach, o czym świadczy sam autor, określając je mianem „manuscula religiosa”. Szeremietiew otrzymuje także w darze Chustę św. Weroniki, czyli „*Vera Effigies Sacri Vultus Domini Nostri Jesu Christi, que Rome in Sacrosancta Basilica S. Petri in Vaticano religiosissime observatur et colitur*”, a więc replikę relikwii tzw. Chusty z Manopello, przechowywanej w Rzymie. Ta kopia ikony będącej *acheiropoietos*, nie ręką ludzką wykonanej, także zaopatrzona była w napisy w języku polskim i przeznaczona była do indywidualnej modlitwy. Co ciekawe, ikona ta zostaje przez Szpota powiązana z propagowaniem wiary katolickiej w Japonii, zapewne więc wręczenie takiego akurat prezentu moskiewskiemu dyplomacie nie było przypadkowe. Kuria rzymska i jezuici czynili bowiem starania, aby car zgodził się otworzyć dla misjonarzy wybierających się do Chin i na Daleki Wschód drogę lądową przez pozostające pod jego kontrolą terytoria. Droga morska dookoła Przylądka Dobrej Nadziei pozostawała bowiem niezwykle trudna i czasochłonna – jak się szacuje, co trzeci podróżujący ginął od chorób lub walk toczonych z holenderskimi piratami. Stąd owe mocne akcenty japońskie w darach ofiarowanych Szeremietiewowi, włącznie z opisem męczeństwa katolików japońskich, co miało za zadanie przemówić do sumienia tego sympatyzującego z Rzymem, jak się przedstawiał, dyplomaty. Ostatecznie zgody na podróże misjonarzy jezuici nigdy nie uzyskali, o czym z goryczą informował Dunina Szpota listem z Warszawy datowanym na 2 listopada 1698 r. Ignacy Franciszek Zapolski SJ (1645–1703), doświadczony misjonarz w Persji, planujący teraz

wyprawę do Chin¹⁰. Zapolski przytacza udawany przestach rzekomo sympatyzującego z katolicyzmem Szeremietiewa, wymawiającego się od interwencji u cara oraz intrygi kalwinisty François Le Forta, genewczyka na służbie moskiewskiej, wrogiego katolikom.

W chwili pojawienia się w Wiedniu wysłanników Piotra I baron Friedrich von Lüdinghausen Wolff (1643–1708) był już doświadczonym dyplomatą. Urodził się w Dyneburgu, w polskich Inflantach, w rodzinie wywodzącej się z Westfalii, podówczas jednak piastującej senatorskie godności w Rzeczypospolitej¹¹. Osierocony wcześniej przez ojca został paziem króla Jana Kazimierza. W 1652 r. w wieku 9 lat skierowany na nauki do kolegium jezuickiego w Braunsbergu (Braniewo), skąd w 1655 r. przeniósł się do Nysy wobec rozpoczynającej się wojny północnej Rzeczypospolitej ze Szwecją. Odtąd Wolff będzie już na stałe związany z czeską prowincją jezuitów. W 1657 r. rozpocznie naukę w Ołomuńcu, w 1659 r. wstąpi do nowicjatu w Brnie, w 1661 r. rozpocznie studia filozoficzne, a następnie teologiczne w Pradze. Z Wrocławiem zwiąże się w 1687 r., gdy zostanie rektorem tutejszego kolegium jezuickiego, które z jego inicjatywy w 1702 r. cesarz Leopold I przekształci w uniwersytet. Wcześniej, bo w 1682 r., cesarz Leopold zwróci uwagę na dyplomatyczne talenty ojca Wolffa, co stanie się początkiem jego wieloletniej służby cesarstwu w obliczu toczącej się wojny Ligi Świętej z Portą Otomańską. Ze względu na swe pochodzenie z Rzeczypospolitej, koligacje rodzinne z królem Janem III Sobieskim oraz potrzeby budowania i umacniania antytureckiej Ligi Świętej ojciec Wolff nie tylko posłował do Polski, lecz także osobiście na polu bitwy pod Wiedniem zagrzewał 12 października 1683 r. do walki wielonarodową koalicję, dążącą do uwolnienia stolicy cesarstwa spod tureckiego oblężenia. Początek roku 1685 spędził miał na sejmiku szlachty województwa podlaskiego w Drohiczynie, gdzie w święto Trzech Króli wygłosić miał po polsku mowę retoryczną, wpisującą się w gatunek literacki zwany turcykami, zachętę do wytrwałej walki z Portą Otomańską, wrogiem chrześcijaństwa. Mowa ta została wydrukowana w Warszawie, w języku łacińskim, pod tytułem: *Stella in Oriente, hoc est*

10 „Extrait d'une lettre du P. Ignace François Zapolski au P. Thomas Ignace Szpot, datée de Varsovie le 2 novembre 1698”, w: *Études de théologie, de philosophie et d'histoire*, t. 2 (Paris: Julien, Lanier, Cosnard et Ce, Editeurs, 1857), 508–510.

11 Najpełniejszy biogram o. Wolffa sporządził Manfred P. Fleischer, “Father Wolff. The Epitome of a Jesuit Courtier”, *The Catholic Historical Review* 64/4 (1978): 581–613. W języku polskim istnieje tylko jedna wiarygodna praca na temat inicjatora Uniwersytetu Wrocławskiego: Jan Michał Burdukiewicz, Arkadiusz Wojtyła, „Pierwszy kanclerz Uniwersytetu a polscy królowie”, *Przegląd Uniwersytecki* 217/2 (2017): 48–49.

voluntas Dei ad prosequendum adversus Orientem sacrum bellum bellicosissimam Polonorum gentem incitans, a ojciec Wolff podpisał ją swoimi dwoma imionami Fridericus Casimirus Wolff, choć na co dzień używał tylko pierwszego. Także w poprzedzającym mowę słowie do czytelnika odniósł się w kilku zdaniach do okoliczności wygłoszenia mowy właśnie w języku polskim:

Benevole Lector, fortuitò accidit, ut Drogicinium, Civitatem Podlachiae Nobilem, ipso illo, quo ibi, Comitola, ut vocant, seu Conventus terrestris Comitiorum Generalium prodromus celebrabatur, tempore ingrederer. Requisitus ibidem ab Amicis, ut ad congregatam Nobilitatem, Festà Divorum Trium Regum luce verba facere vellem; isthoc, tametsi mihi, ob. linguae Polonae, à terdenis iam propè annis intermissum, et, a ternis necdum integris Mensibus, reassumptum vsum, non omnino levissimum onus minimè gravatè suscepti¹².

Otóż przed styczniem 1685 r. miał ojciec Wolff 13-letnią („a terdenis annis intermissum”) przerwę w posługiwaniu się językiem polskim, którą nadrabiał od niecałych trzech miesięcy, czyli jakby od przełomu października/listopada 1684 r. 13 lat przerwy oznaczałoby, że wcześniej po polsku mówił jakoś w roku 1672. Możliwe jednak, że mamy tu do czynienia z błędem w przekładzie na łacinę i rzadki liczebnik dystrybutywny *terdeni* „po trzystaście razy”, oboczna forma od *terni deni*, w rzeczywistości miał brzmieć *triceni* „po trzydzieści razy”. Od opuszczenia przez ojca Wolffa ziem polskich minęło bowiem w 1685 r. dokładnie 30 lat, od 1655 r., gdy jako 12-latek opuszczał Braniewo, by kontynuować studia w położonej na terenach cesarskich Nysie.

Nawet jeśli przez lata studiów i pracy akademickiej w prowincji czeskiej, w Ołomuńcu, Brnie, Pradze i Wrocławiu ojciec Wolff stracił nieco biegłość w mowie polskiej, odzyskał ją bez wątpienia w pełni w cesarskiej służbie dyplomatycznej. Świadczy o tym właśnie relacja Tomasza Dunina Szpota, w której tak oto opisuje pobyt Piotra I w Wiedniu:

Susceptus ille [magnus dux Moschoviae] ab imperatore et tractatus per aliquot septimanas, iis honoris, laetitiae, et benevolentiae significationibus, quibus majores vix exhiberi possunt alteri monarchae; ad patrem vero nostrum Fridericum Wolf, imperatori familiarem, qui uti Polonus polonica cum illo [magno duci Moschoviae] lingua loquebatur, eum concepit

12 *Stella in Oriente ...*, Varsaviae, excudebat, Carolus Ferdinandus Schreyber 1685, k. A1 verso.

affectum ac animum, ut illum voluerit apud se habere quotidianum, non jam hospitem sed domesticum¹³.

Świadectwo Szpota jest więc jednoznaczne. Urodzony w Dyneburgu w pochodzącej z Westfalii rodzinie jezuita z czeskiej prowincji, cesarski dyplomata, zaufany i powiernik, jest narodowości „Polonus” i – co ciekawe – w cesarskim Wiedniu rozmawia po polsku z carem Piotrem I. Język niemiecki był carowi doskonale znany i to właśnie w takiej północnej odmianie regionu bałtyckiego, którą mówiono w Inflantach. Car Piotr znał oczywiście język polski, w XVII-wiecznej Moskwie był to język kultury i literatury, jednak z politycznego punktu widzenia faworyzował Niemców i Holendrów, gdyż kulturową polonofilką była jego zniechęcona siostra Zofia. A mimo to w pełnym Niemców Wiedniu na najbliższego kompana wybiera sobie car Piotr jezuitę, z którym może porozmawiać po polsku.

W czasie wielkiego poselstwa cara Piotra I po Europie (1697–1698) polscy jezuici, posługujący się językiem słowiańskim, a więc zbliżonym do codziennego języka rosyjskiego, pozostającego również w drugiej połowie XVII wieku pod wpływem kulturowym zarówno literackiej polszczyzny, zapisywanej alfabetem łacińskim, jak i potocznej, bardzo mocno oddziałującej także na język ruski Wielkiego Księstwa Litewskiego, odgrywali rolę pośredników kulturowych między katolicką częścią Europy Zachodniej a wędrującymi po Europie Rosjanami. Ówczesna Polska, w której obejmował właśnie rządy nowy król August II Wettin, znajdowała się we wspólnym z Rosją obozie koalicji antytureckiej, a sprawy sporne zostały chwilowo uregulowane pokojem Grzymułtowskiego z 1686 r. Nawet jednak w takiej sytuacji odprężenia politycznego rola Polaków jako pośredników kulturowych nie przełożyła się na żadne sukcesy polityczne ze strony Moskwy. Droga do Chin przez ziemie cara pozostała dla polskich misjonarzy zamknięta wbrew deklaracjom składanym oficjalnie w stolicach krajów zachodnich.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI, Rzym), Pol. 81. Epistolae Provinciae Poloniae et Lituaniae 1586-1785, nr 133

13 ARSI, Pol. 81, nr 33; „Courte relation”, 507–508.

Źródła drukowane

- „Courte relation de ce qui est arrivé au tsar de Moscovie et aux seigneurs de son pays, pendant leurs voyages à Rome et autres lieux en 1698, rédigée par le P. Ignace Szpot, polonais, pénitencier à Saint-Pierre du Vatican”, w: *Études de théologie, de philosophie et d’histoire*, t. 2 (Paris: Julien, Lanier, Cosnard et Ce, Editeurs, 1857), 505–508.
- „Extrait d’une lettre du P. Ignace François Zapolski au P. Thomas Ignace Szpot, datée de Varsovie le 2 novembre 1698”, w: *Études de théologie, de philosophie et d’histoire*, t. 2 (Paris: Julien, Lanier, Cosnard et Ce, Editeurs, 1857), 508–510.
- Stella in Oriente ...*, Varsaviae, excudebat, Carolus Ferdinandus Schreyber 1685.

Monografie i książki

- Dukmeyer Friedrich, *Korbs Diarium Itineris In Moscoviam Und Quellen* (Berlin: Matthiesen Verlag, 1909).

Artykuły w czasopismach

- Jan Michał Burdukiewicz, Arkadiusz Wojtyła, „Pierwszy kanclerz Uniwersytetu a polscy królowie”, *Przegląd Uniwersytecki* 217/2 (2017): 48–49.
- Fleischer Manfred P., “Father Wolff. The Epitome of a Jesuit Courtier”, *The Catholic Historical Review* 64/4 (1978): 581–613.
- Hennings Jan, “The Semiotics of Diplomatic Dialogue. Pomp and Circumstance in Tsar Peter I’s Visit to Vienna in 1689”, *The International History Review* 30/3 (2008): 515–544.
- Krokosz Paweł, „Od sprzedawcy pierożków do generalissimusa. Zawrotna kariera Aleksandra Mienszykowa”, *Perspektywy Kultury* 24/1 (2019): 139–166.
- Loewenson Leo, “Some Details of Peter the Great’s Stay in England in 1698: Neglected English Material”, *The Slavonic and East European Review* 40/95 (1962): 431–443.
- Sielicki Franciszek, „Borys Szeremietiew (1652–1719). Pierwszy filokatolik rosyjski”, *Roczniki Humanistyczne* 37-38/7 (1989–1990): 7–25.

Rozdziały w pracach zbiorowych

- Danieluk Robert, „Konfesjonał i pióro. Tomasz Ignacy Szpot Dunin, polski historiograf jezuickiej misji w Chinach”, w: *Iesuitae in Polonia – Poloni Iesuitae. Piśmiennictwo łacińskie czasów nowożytnych*, red. Jarosław Nowaszczuk (Szczecin: „Volumina.pl”, 2017), 75–108.

